

मनुः । “तपस्त्रिसंयमविनीतसत्त्वो” (तपोवने) “वम्यान्
विनेषप्रक्षिप्य दृष्टसत्वान्” रघुः । “स्वधर्माच्चलितान् राजा वि-
नीय स्यापयेत् पथि” याज्ञो. आनुकूल्यार्थमनुनये विनयः ।
अणादेर्नियतने आत्म० । करं विनयते राज्ञे देयं
भागं परिशोधयतीत्यर्थः” सि० कौ० । व्यये विनियोगे
आत्म० । शतं विनयते धर्मार्थं विनियुङ्क्ते इत्यर्थः
सि० कौ० । अपनयने कर्तृशरीरभिन्ने कर्मणि
कर्तृस्थे क्रियाफले आत्म० । क्रोधं विनयते अपगमयति
क्रोधापसारणफलस्य चित्तप्रसादस्य कर्तृस्थत्वात् “स्व-
रितजितः” इत्येव सिद्धे नियमार्थमिदं तेनेह न गण्डं
विनयति, गण्डस्य शरीरावयवत्वात् कर्तृस्थत्वेऽपि
न तद्धः । कर्तृस्थे इत्युक्तेः शूरोः क्रोधं विनयतीत्येव ।
सम्+संयोजने । “ब्रह्मण्यत्मानं संनयन्” भाग० ६।१०।१
“ओषधिभ्योऽध्यात्मन् समनयन्” तैत्ति० ब्रा० २।५।१।१ स्या-
पने च “कंसं पुषदाक्यं संनीय” उह० उ० ६।४।२४ मिश्रणे
“दधिमधुहविषा हतं संनीय” उह० उ० वैदिकहविः ।
संस्कारभेदे संनाय्यं हविः “नासोमया संनयेत्” तैत्ति०
स० २।५।५।१।

शील नीलताकरणे भा० पर० सक० सेट् । नीलति प्रणी-
ति अनीवीत् । निनीव

शीव स्यौल्ये भा० पर० सक० सेट् । नीवति प्रणीवति
अनीवीत् निनीव ।

शु स्तुतो अदा० पर० सक० नेट् । नौति प्रणौति अनीवीत्-
अनीवीत् तुनाव तुहविष्य तुहविष्य । नोता नविता
नविष्यति नोष्यति नोतव्यं नवितव्यं नुतः । नुतिः
तुत्वा प्रणुत्य । “येन तुवन्तमहिंसं पिणक्” ऋ०
६।१७।१० । “द्विषाप्रयुक्तेन च वाङ्मयेन सरस्वती
तन्मिथुनं तुनाव” कुमा० । “सादरं नौमि तं भक्त्या
ओगोपीजनवज्रभम्” स्क० पु० । “सैन्यं नीलं तुनाव
च” भट्टिः । णिच् नावयति णिच् सन् । तुनावयिषति
सन् तुह्यते यङ् नोन्यते ।

आ+सस्यगस्तवने आत्म० । “पतस्त्रियः शुभासेन्दमाह-
वानास्वजिह्मदन्” भट्टिः ।

प्र+प्रकर्षेण स्वभने “एददेवं विद्वानक्षरं प्रणौति” आ० उ० ।

शु गतो भा० आत्म० सक० अनिट् निघण्टुः । गते नवते
इत्यादि गतिकर्षण निघण्टोः नवते । “अभीनवन्ते
अहङ्गः प्रियमिन्द्रस्य काव्यम्” ऋ० ६।१०।१ ।
“अभीनवन्ते अभिगच्छन्ति” भा० । “हरिं नवन्ते अयता

उदम्यतः” ऋ० ६।८६७२७ “नवन्ते गच्छन्ति” भा० ।

“गावो न धेनवोऽनवन्त” १०।६५।६

शुद् प्रेरणे तुदा० उभ० सक० अनिट् । शुदति-ते प्रणुदति
अनीवीत् अनुत्त । तुनोद तुनुदे नोत्ता नोत्स्यति ते
नोदनम् नोत्तम् । तुन्नः तुत्तः । “मन्दं मन्दं
तुदति पवनस्यातुक्कनो यथा त्वाम्” मेघ० । खण्डने
अपसारणे च तुनुदे तनुकण्डु पण्डितः” नैप० । अद-
स्त्वया तुन्नमनुत्तमं तमः” भाषः । “प्रणुद्यान्ने
इजिनं देवदेवः” हरिवं १२१ अ० । “विधिना संप्रणु-
दितः” भा० व० १ अ० । अतुदात्तेत्वेऽपि इट् आर्षः ।
नोदं करोतीति णिच् । नोदयति नोदितः नोदमानः ।
“ते नोदमाना विधिवत् बाहुकेन ह्योत्तमा” भा० व०
७१ अ० । “अङ्गुशाङ्गुनोदिताः” भो० १६ अ० ।
धातुपाठे स्मरितुं शुद् प्रेरण इति पाठेऽपि पुन-
स्तथैवोत्तरत्वा पाठः कर्त्तृभिप्राये क्रियाफलेऽपि परस्मै-
पदार्थः” सि० कौ० ।

अप+अपसारणे “जरां रोगमपनुद्य शरीरात्” वाङ्म्या० ग्ट०
“आम्नाद्य च महावाङ्म्याकृष्णानपातुदत्” भा० आश्व०
६२ अ० । “अलक्ष्मी व्यपनोत्स्यथ” भा० व० ११५ अ० ।
“अभिभूवार्जुन ! क्षिप्रं कुर्वन् श्रेष्ठदापातुद” भा० द्रो०
१६० अ० ।

परा+अपसारणे “तन्न पराशुद यिभो ! कश्मलं मानसं
महत्” भाग० १।७।७ श्लो० ।

प्र+प्रकर्षेण नोदने चालने च । “स शत्रुसेनां तरसा प्रणुद्य”
भा० वि० ६४ अ० अपसारणे “ततोऽन्वकारं प्रणुदन्नुद-
तिष्ठत चन्द्रमाः” भा० व० ११ अ० ।

वि+विशेषणे नोदने । “चोदयामास तानश्चान् विनुच्चाङ्गीश-
रायकैः” भा० भी० १८४ श्लो० । णिजन्तस्य दुःखा-
द्यपसारणे “जम्बूविर्नोदयति येन दिगन्तलम्बी” रघुः
मङ्गिनाथस्तु तत्करोतीत्यर्थे नामधातुरयमित्याह ।

“पुष्पं फलं चार्त्तवमाहरन्त । विनोदयिष्यन्ति नवाभि-
पङ्गाह” रघुः । “कथं वा देवी सरजत्वात् विनोदयते”
महाविकाग्नि० । “लोचं विनोदय मनः समनोत्तमाह” ।
सा० द० ।

शु स्तुतो तु० क० सक० प० सेट् । तुवति प्रणुयति अनीवीत् तुनाव
“अमिन्द्रगर्दभं स्तुयन्तं पापयासया” ऋ० १।२६।५
“महाभूषतं स्तुतम्” ऋ० १।६।६ “अनघतं स्तुतयन्तः
आर्षः इहभाष । अयं सुसैल इति धररक्षिः । तुव-